

Frakkos banda

A *Függetlenség* című ellenzéki lap 1880. január 3-i számának első oldalán Herman Ottó dühös cikkel köszönti az újesztendőt. Így: „A közönséget egyre élénkebben foglalkoztatja ama »kolosszális botrány«, amely oly szomorú számla-lap gyanánt került a botrányévnek mondható 1879-ről 1880-ra. Hallatlan gazságok vannak ez ügygel kapcsolatban. A kompromittált egyének száma sokkal nagyobb, mint a lapok eddig közölt névjegyzéke után hinni lehetne. Itt is, ott is akad olyan ember, akit egy vagy más tekintetből a kompromittált körök is kímélnék, hogy »ha majd szorít a csizma«, ezeknek politikai, társadalmi vagy sajtóbeli összeköttetései által könnyítsenek bajukon. Több ügyvéd foglalkozik ez idő szerint a vádanyag oly módú rendezésével, hogy fegyvert kovácsoljanak belőle egyik vagy másik védencök érdekében, a hatalomhoz közelebb állók megrettentése árán. A kompromittáló iratok, jegyzőkönyvek, vádanyagok szét vannak kapkodva. Minden érdekelt egyén igyekezett ilyenek birtokába jutni... Az ügyészség ólomlábú vizsgálata a fészekben a jómadaraknak csak a hűlt helyét találta... Mert hát nálunk már ez így szokás, midőn sok és nagy gazemberekről van szó, akik támogatják és tolják a csalás rendszerének szekerét, s akiknek szövetsége fölér a hatalom csúcsáig.”

Herman Ottó főfoglalkozását tekintve természettudós, alapvetően békés természetű: tanulmányt írt a többi között a rét zenevilágáról, a pókok szerelmi életéről és a halak értelmi képességeiről. Igaz, mellesleg a függetlenségi párt kiváló parlamenti szószólója is. Vitriolos újévi publicisztikáját az elmúlt évek botránysorozata indokolta. Még 1879-ben történt, hogy Bécsben azzal a váddal állították bíróság elé az ottani félhivatalos újság szerkesztőjét és egyik munkatársát, hogy jó pénzért kitüntetések, rendjeleket osztogat. A tárgyaláson azonban kiderült, hogy nem ők az igazi bűnösök, hanem Várady Gábor volt honvédtiszt, a magyar képviselőház első alelnöke, és még valaki, akit az ügyész egyelőre nem nevezett meg, de gyorsan kitudódott, hogy ez az illusztris személy Zichy-Ferraris Viktor belügyi államtitkár.

Nem sokkal később Asbóth János képviselő (Asbóth Lajos fia) a *Magyarország* című lapban átfogó támadást indított a Tisza kormány korrupciós rendszere ellen.

Asbóth a többi között megírta, hogy Erlanger Viktor bankár százezer forintot adott Zichy-Ferrarinak, hogy a bankház érdekében vesse latba hivatali befolyását. Mire a belügyi államtitkár azonnal „jellemtelen, aljas rágalmazónak” nyilvánította Asbóthot. A miniszterelnök először igyekezett megvédeni Zichy-Ferrarist, mivel az kiváló banki kapcsolatai révén sok pénzzel gyarapította a szabadelvű párt kasszáját. Végül maga a császár is beleavatkozott a konfliktusba: Tisza Kálmánnak küldött táviratában jelezte, szerencsésnek tartaná, ha a belügyi államtitkár lemondana. Ebből aztán már mindenki megértette, jó lesz minél előbb megszabadulni a hírbe hozott hivatalnoktól. Károlyi „Pista” gróf kezdeményezésére Zichy-Ferrarist hamarosan kizárták a Nemzeti Casinóból is, és hiába hívta ki párbajra „rágalmazóit”, azok megtagadták az elégtételt tőle. Csakhogy, ha Zichy a legfelsőbb körök jóindulatát elvesztette is, azért még kiváló kapcsolatokkal rendelkezett. Így sikerült elérnie, hogy a bécsi Jockey-klub vezetősége nyilatkozatot adott ki: ha Károlyi Pista nem ad elégtételt, kizárják. No, ennek már a fele se tréfa, Károlyi Pistának mégiscsak fel kellett vennie a „légy nélküli” pisztolyt. Tíz méterről lőttek egymásra: Zichy halálos sebet kapott, Károlyit pedig a párbajért a királyi törvényszék hatheti fogságra ítélte.

Alig hogy elültek az egyik botrány hullámai, a honi sajtó egén máris újabb viharfelhők gyülekeztek. 1879 decemberében Verhovay Gyula megindította *Függetlenség* című lapját, amely a vártnál sokkal kevesebb példányban fogyott. Ezért a szerkesztőség örömmel fogadta Tarnóczy Gusztáv gépgyárost, a Kisbirtokosok Földhitelintézetének egykori bizottsági tagját, aki azzal vádolta meg a bizottság vezérigazgatóját, Végh Ignácot, hogy az alapítványokról nem vezet szabályos könyvelést, s fedezet nélküli zálogleveleket adott el a tőzsdén. Verhovay, a jeles törökpárti honatya (később antiszemita élharcos) Végh Ignácot minden szempontból megfelelő botrányhősnek találta, s ezért lapjában nagy teret szentelt az ügynek. Mivel pedig a vezérigazgatót városszerte jól ismerték piperkőc öltözködéséről (amikor később lefoglalták ingóságait, 126 darab öltönyt találtak a szekrényében), őt és bűntársait a *Függetlenség* „frakkos bandának” keresztelte el. Verhovay szimata nem csalt, a lap egyre jobban fogyott, a frakkos banda kifejezés pedig szállóigévé változott.

Ilyen előzmény után jelent meg Herman Ottó újévi cikke. A tudós polihisztor becsületére legyen mondva, hogy ő a feljelentő Tarnóczy Gusztáv nyilatkozatait sem

hagyta megjegyzés nélkül. „Ez a büntető feljelentés későn érkezett. Jobb lett volna akkor meghagyni a feljelentést feljelentésnek, midőn azt Tarnóczy úr először tette meg, de amikor aztán saját kezűleg visszavonta, mert megígérték neki, hogy az új intézet igazgatótanácsába beválasztják. Akkor Tarnóczy úr nem tűnik fel abban a szánalmas világításban, mint a béres, ki akkor kiabálja ki gazdája előtt, hogy pajtása mennyit lopott, mikor összeveszett vele.”

A történet ezután a korábbi botrányokban már kicsiszolódott fordulatok szerint folytatódott. A cikk megjelenése után néhány nappal a *Függetlenség* szerkesztőségében megjelent báró Majthényi Izidor kaszinói tag, s közölte, „a lap magatartása sérti a Nemzeti Casinóban uralkodó közvéleményt”. Másnap már csak a báró két barátja tette tiszteletét a szerkesztőségben, de magukkal vitték Majthényi levelét, amelyben Verhovayt „jellemtelen rágalmazónak” nevezte. A főszerkesztő továbbra sem kételkedett abban, hogy az affér számos újabb olvasót vonz majd a laphoz, csak hogy azzal is számolnia kellett, Majthényi volt az ország egyik legjobb céllövője. Nos, ezúttal sem hibázott: ellenfelét életveszélyes sérüléssel szállították kórházba.

Verhovay nemzeti hős lett. Mindjárt a párbajt követő napon több ezres, főként egyetemistákból, fiatal értelmiségiekből, iparosokból álló tömeg vonult a Nemzeti Casino elé, s a haldokló Verhovayt éltette, a frakkos bandát pedig „abcugolta”. A tiltakozás erejére jellemző, hogy Thaisz Elek rendőrfőkapitány katonai erősítést kért. Azon a napon a *Függetlenség* munkatársai még le tudták csillapítani a tüntetőket. Másnap azonban Verhovay állapota rosszabbra fordult, s a hírre megint több ezer ember gyűlt össze a kaszinó előtt. Thaisz először lovas rendőröket vetett be, de a tüntetők ezeket lerángatták a lovokról. Erre már a katonaság is kivonult, s a tömeg közé lőtt. Ketten meghaltak, tizennyolcan megsebesültek.

Végh Ignácot 1880. január 12-én, a Büchler-kávéházban, reggelizés közben tartóztatták le. Igaz, az eljáró titkosrendőr kérdésére, hogy ő Végh Ignác vezérigazgató-e, németül azt válaszolta, hogy nem tud magyarul. Ennek ellenére letartóztatták, de ügye rövid időn belül elaludt. Az általa okozott tetemes kárt ugyanis valaki – állítólag a hitelintézet elnöke, gróf Festetics Pál – megtérítette. Jöhetett az újabb botrány.